

UMUMTA'LIM MAKTAB RAHBARLARINING LIDERLIK QOBILIYATLARINI
TRENINGLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH

Abduraxmonova Robiya Adxamjon qizi
Xalqaro Nordik universiteti magistr talabasi
abdurahmonovarobiya1992@gmail.com

Annotatsiya. Boshqaruv bu tashkilot faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yish uchun eng zarur bilimlardan biridir. Mazkur maqolada umumta'lim maktablarida rahbarlarni terninglar orqali rivojlantirish masalalari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: yetakchi, liderlik qobilyati, maktab boshqaruvi.

Jahon ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida rahbarning kasbiy jihatdan tayyorlashga ularda boshqaruvchilik, liderlik kabi sifatlarni rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Shuningdek, yangilanib borayotgan ta'lim va jamiyat muhiti uchun talaba-yoshlardagi liderlik eng asosiy ahamiyatga molik qobiliyatlar sifatida qaralmoqda.

Respublikamizda yoshlarda liderlik qobiliyatini shakllantirish davlatimiz va jamiyatimiz rivojiga hissa qo'shadigan mutaxassislar yetishtirishning muhim shartlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Liderlik bu - maksad va vazifalarga erishish yulida jamoadagi har bir kishining ijodiy kuch va energiyasini to'g'ri sarflashga yunaltirish hamda ruhlantirish uchun amalga oshiriladigan sa'yohatlar jarayoni.

Liderlik qobiliyatini shakllantirib borish orqali yoshlarda boshqaruvchilik va rahbarlikni rivojlantirish bilan bir qatorda, mamlakatimiz taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shadigan kadrlar etishib chiqishiga zamin yaratish mumkin. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev "Biz yoshlarning mamlakatimiz hayotidagi demokratik jarayonlarda faol ishtirok etishiga, ularning siyosiy va ijtimoiy salohiyatini oshirishga alohida e'tibor qaratishimiz lozim. Bu nafaqat yosh avlodning, balki butun xalkimiz manfaatlarini ta'minlashga katta hissa bo'lib qo'shiladi"¹

Farobiyning ta'kidlashicha, mukammal jamiyatda har bir tabaqa yaxlit ijtimoiy organizmning ajralmas qismi sifatida, o'zining muayyan funksiyalariga ega bo'lib, go'yoki u vazifalarni bajarish uchun ixtisoslashgan. "O'zidan boshqalarga rahbarlik qilish, ularning baxt-saodatga erishuv darajasiga ko'tarish har kimning qo'lidan kelavermaydi. Kimda bironi baxt-saodatga erishtirish, zarur bo'lgan ish-harakat kabilarga ruhlantira olish qobiliyati bo'lmasa va bu ish-harakatni bajara olishga qudratsiz bo'lsa, bunday odam sira ham rahbar bo'la olmaydi"²

Mashhur diplomat J.Boll qudratli davlat formulasini quyidagicha taklif etadi: "Resurslari va aholisining kontinental miqyosi + ichki hamjihatligi va barqarorligining yukori darajasi + kuchli liderlar"³.

Liderlik holati, odatda, guruhning norasmiy munosabatlar tizimida amalga oshadi. Biron-bir shaxsning lider darajasida tan olinishi unga hissiy yaqinlikni, uning ish bilan bog'lik bo'lgan qator fazilatlarini yuqori baholashni va ushbu shaxsning guruh manfaatlariga e'tiborini anglatadi. Lider - guruhning hamma a'zolari tomonidan tan olingan shaxs. Liderning qadriyatlar tizimidagi asosiy jihati – guruq manfaatini har narsadan ustun qo'yish, doimo

¹ Mirziyoev Sh. O'zbekiston yoshlariga bayram tabrigi. URL manzil: <https://president.uz/uz/2690>

² Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. – B. 189.

³ Qirg'izboev M. Siyosatshunoslik. – T.: Yangi avlod, 2013. – 524-b.

guruh oldiga qo'yilgan vazifani yechishga sidqidildan kirishish va bu jarayonda jamoani safarbar eta olishidir.⁴ Buyuk mutafakkir Yusuf Xos Hojib aytganidek, "Dunyoda ikki turli inson haqiqiy hisoblanadi: biri - o'rgatuvchi, biri - o'rganuvchi". Liderlik fazilatiga ega bo'lgan insonlar atrofida gilarning ham rivojlanishi uchun yangilik yaratib ilhomlantira oladi, shu bilan birga, doimiy harakatdagi izlanuvchi hisoblanadi. Rivojlanayotgan davlatimizning bugungi va ertangi kuni bo'lgan yoshlar orasida liderlik sifatlarini rivojlantirish oldimizda turgan vazifalardan biridir.

Liderlikning shakllanishi:

- inson hayotining dastlabki yillaridagi (maktabgacha ta'lim muassasasi va maktab) peshqadamlikning rivojlanishi;
- gumanitar fanlarga yo'naltirilgan ta'lim chuqur bilim uchun asos yaratadi;
- bilimlarni amalda qo'llash natijasida orttirilgan tajriba donolik sari yetaklaydi;
- kasbiy va ruhiy tayyorgarlikning turli xil vaziyatlarda qo'llanishi tajribani boyitadi.

Lider qo'yidagilarni o'zida jamlaydi: boshliqdan farqli ravishda, yutuqlarni faqat o'ziniki deb hisoblamaydi, balki jamoani erishgan yutuqlari uchun mukofotlaydi, rag'batlantiradi; namunali do'st yoki hamkasb sifatida hurmatga sazovor bo'ladi; jamoa a'zolariga va voqeliklarga nisbata e'tiborli; yangi g'oyalarni qo'llabquvvatlaydi va rivojlantiradi; tizimli fikrlaydi va uzoqni ko'ra oladi. Shunday ekan, liderlik qobiliyatini yoshlarda ilk davrlardanok tizimli ravishda shakllantirib borish, ta'lim muassasalarida individual tarzda yoshi va psixologik xususiyatlari, xarakter kategoriyalaridan kelib chiqqan holda turli mashqlar, o'quv mashg'ulotlari, treninglar orqali yanada mustaxkamlab, rivojlantirib borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirziyoev Sh. O'zbekiston yoshlariga bayram tabrigi. URL manzil: <https://president.uz/uz/2690>
2. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. – B. 189.
3. Abdullaeva R. Liderlik va rahbarlik sifatlarining bog'liqlik jihatlari // Yangilanayotgan jamiyatda yoshlarning ijtimoiy faolligi: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plari 2019 yil 20 noyabr.- B. 255-256.
4. Qirg'izboev M. Siyosatshunoslik. – T.: Yangi avlod, 2013. – 524-b.